

UDK 811.163.6'282

Mihaela Koletnik

Filozofska fakulteta v Mariboru

PREKMURSKA GORIČKA LONČARSKA TERMINOLOGIJA

Razprava o lončarskem strokovnem besedju v prekmurskem goričkem podnarečju prinaša številne lončarske izraze, ki so danes še živi v Pečarovcih na Goričkem. Večinoma so enobesedni in slovanskega izvora, med termini, prevzetimi iz tujih jezikovnih sistemov, pa je največ germanizmov in romanizmov, ki so se v prekmurščino razširili z nemškim posredovanjem.

The study of the pottery terminology in the Prekmurje Goričko subdialect compiled numerous pottery technical terms that are presently alive in Pečarovci in Goričko. The majority of the terms are one-word and Slavic by origin. Most terms borrowed from other languages are Germanic and Romance, introduced into the Prekmurje dialect through German.

Ključne besede: lončarstvo, strokovno izrazje, stični jeziki

Key words: pottery, terminology, contact languages

0 V prispevku bo predstavljena prekmurska gorička lončarska terminologija. Ta je dediščina večstoletne prekmurske lončarske tradicije, o čemer pričajo arheološke najdbe z roko in lončarskim vretenom izdelane keramike na Madžarskem ob Krki in potoku Züric okoli Središča in Veleméra ob slovensko-madžarski meji ter krajevna imena Gerencsér (madž. *gerencsér* 'lončar') in Korong (madž. *korong* 'disk, kolut, krog') (Novak 1951: 11). Razvoj lončarstva v Prekmurju so pogojevala bogata ležišča primerne glin in velike potrebe po glinasti posodi. Zaradi industrijskega razvoja in spremenjene stanovanjske kulture, neugodne davčne politike, dnevnih in tedenskih migracij v sosednjo Avstrijo ter razvijajoče se naftne industrije, ki je mnogim nudila boljšo zaposlitev in večji zaslužek, se je število lončarjev v Prekmurju nenehno zmanjševalo: pred 2. sv. vojno jih je bilo še 80, po vojni se je njihovo število prepolovilo, leta 1968 jih je delovalo še 21 (Bras 1996: 171). Danes se s to tradicionalno obrtjo v Prekmurju ukvarjajo le še tri družine: ena v Filovcih in dve v Pečarovcih na Goričkem. Ti nadaljujeta tradicijo goričkih lončarjev; le-ti se po značilnem loščenju in krašenju izdelkov ločijo od filovskih.

V jeziku opazna posledica opuščanja lončarjenja je zamiranje starega poimenovalnega besedja, povezanega z lončarsko dejavnostjo – danes ga dobro pozna le še najstarejša generacija lončarjev. Z njegovim popisom želimo preprečiti, da bi potonilo v pozabo, in ga na ta način ohraniti kot pomemben del slovenske kulturne dediščine.

1 Pečarovski govor se uvršča v prekmursko goričko podnarečje panonske narečne skupine. Izgubilo se je pomensko razlikovanje med visokimi in nizkimi tonemi, ohranjeno pa je kolikostno nasprotje med dolgimi eno- ali dvoglasniki kot nasledniki stalno dolgih in kratkimi samoglasniki kot nasledniki staro- in novoakutiranih samoglasnikov v nezadnjih ali zadnjih ali edinih besednih zlogih. Naglas je možen na katerem koli zlogu besede. Naglasno mesto v besedi je podobno kot v izhodiščnem sistemu, razlike pa so

naslednje: (a) naglašeni so *e*, *o* in *ə* pred nekaj kratkimi zadnjimi naglašeni zlogi: 'žena, 'kosa, 'megla; (b) po terciarnem premiku so v posameznih primerih naglašeni samoglasniki v odprtih zlogih: 'vüxa; (c) naglašeni so samoglasniki (tudi v predponah in predlogih) po umiku naglasa s kratkega zaprtega zloga: 'bogāt, 'nāpnēn, p'rinās, 'pōznān, 'ōtpren, 'zāčnen. V sedanjiški glagolski spregatvi naglasnega vzorca tipa *nesem* in *berem* ter v im. ed. srednjega spola je ohranjeno končniško naglaševanje: *ne'se:n*, *be're:n*, *zo've:n*; *koren'je:*, *pošten'je:*.¹

Sistem dolgih samoglasnikov sestavlja: *i:/i:ĩ*, *ü:/ü:ĩ*, *u:/u:ũ*, *ē:*, *ō:*, *e:ĩ*, *o:ũ*, *a:*, *ɤ:*;² sistem kratkih: *i*, *ü*, *u*, *ē*, (*ö*), *o*, *e*, *ā*, *ɤ*, nenaglašeni samoglasniki pa so: *i/ĩ*, *u*, *e*, *o*, *a* in *ɤ*.

Izvor: *i:/i:ĩ* ← *î* (*k'ri:š*, *'pi:šen*; *t'ri:ĩ*), *ü:/ü:ĩ* ← *û* (*'dū:ša*, *'lū:plen*; *'lū:ĩknja*), *u:* ← *ũ* (*'gu:čatĩ*; *'žu:ũta*), *ē:* ← *ê*, *ê*, *â* (*lɛ:t*; *'zɛ:be*; *'vɛ:s*), *ō:* ← v prevzetih besedah (*š'pɔ:rxet*), *e:ĩ* ← *ê* (*m'le:ĩko*, *'se:ĩkan*), *ōo:ũ* ← *o*, *ô* (*'mo:ũst*; *ob'ro:ũč*), *a:* ← *â* (*d'va:*, *t'ra:va*), *ɤ:* ← *ɛ* (*zɤ:nje*); *i* ← *í* (*'lipa*, *f'tič*), *ü* ← *ú* (*'kūra*, *'küp*), *u* ← *ũ* (*'puna*, *'vuna*), *ē* ← *é* (*'repa*, *'sekatĩ*, *'dɛt*), (*ö*) ← položajna različica (*'vöter*, *'vöra*), *o* ← *ô*, *ò*, *ô* (*'goba*; *'gõnin*, *k'rop*; *'voda*), *e* ← *ê*, *è*, *ê*, *ê* (*s'reča*, *'zet*; *'melen*, *k'met*; *'meša*, *'deš*; *'zemla*; *'megla*), *ā* ← *á* (*'mâtĩ*, *b'rât*), *ɤ* ← *ɛ* (*grča*, *'xrbet*).

Nenaglašeni *i* (ki je tudi iz nenaglašene *u* in *jata*) se izgovarja manj napeto, nekoliko nižje od naglašene *i*.

Soglasniki v pečarovskem govoru so: *p*, *b*, *t*, *d*, *d'*, *k*, *g*, *f*, *s*, *z*, *š*, *ž*, *c*, *č* (*dž*), *j*, *v/ũ*, *m*, *n*, *nj*, *l*, *r*.

Posebnosti: končni *-m* se premenjuje z *-n*: *'dɛlan*, *k'rāvan*; v položaju pred nezvenečim nezvočnikom ter na koncu besede izgubi zven in se premenjuje s *f*: *f'sa:kšĩ*, *'kɤ:f*; končni *-l* se v nenaglašenem položaju izgovarja kot *-o*: *'dɛlo*, *'xodo*; mehčani *n'* je ohranjen: *n'jiva*, *'ro:ũmanje*, mehčani *l'* je otrdel: *'dāle*, *otpe'lālĩ*; zvočnik *j* se v položaju pred zadnjimi samoglasniki izgovarja kot *d'/dž*: za *'d'a:rkĩ/za* *'dža:rkĩ*, *'Džɔ:n-činof*, v položaju pred sprednjimi samoglasniki pa kot *g*: *'gɛlĩ* 'jeli', *pi'gɛ:š* 'piješ' ali *k* (v položaju za nezvenečim soglasnikom): *Gid'ri:čke*, *'li:stke*. Skupina *šč* je ohranjena: *dvo'rišče*, *'go:ũšče*. Mehkonebni pripornik *x* je onemel: *g're:ĩ* 'greh', *'iža* 'hiža', *'ren* 'hren', v položaju med samoglasnikoma ali na koncu besede v sklonskem morfemu pa se zanj govori *j*: *'müja* 'muha', v *'ižaj*. Prim. še: *dn* > *gn*: *g'nes*, *'za:jgnĩ*; *xč* > *šč*: *š'či:*; *kt* > *št*: *š'to*; *mn* > *ml*: *'gümla*, *tl* > *kl*: *k'lā*, *k'lāčĩ*, *tm* > *km*: *k'mica*.

Posebnosti v oblikoslovju so končnica *-i* v dajalniku in mestniku ednine samostalnikov moškega in srednjega spola, končnica *-ov* v orodniku ednine samostalnikov ženskega spola, podaljševanje osnove z *-ov* in končnica *-je* v imenovalniku množine pri samostalnikih moškega spola. Dvojina je trdno ohranjena pri vseh spolih. Pridevniška končnica *-i* ne izraža določnosti, ohranjeni sta trda (*m'la:doga*) in mehka (*f'sega*) sklanjatev ter dvojina na *-va* za moški in na *-vi* za ženski spol (*'le:ĩpiva*; *'le:ĩpivĩ*). Sedanjiška spregatev glagolov je tematska, ohranjeno je osebito *-va* za moški in *-ve* za ženski spol v 1. osebi dvojine. Pogosta je tvorba ponavljalnih glagolov s sedanjiško pripono *-je-* (*'le:ĩčen*, *ki'pü:vlen*).

¹ Ohranitev dolgega tematskega samoglasnika *-e* v sedanjiku kaže na zveze z zahodnoslovanskimi jeziki, posebno s slovaščino (Zorko 2003: 74).

² Dolgi ozki *e* lahko ima fonetično različico *ɛ:ĩ*, nastalo po diftongizaciji (*'pɛ:ĩč*; *p'le:ĩsatĩ*; *'dɛ:ĩn*).

2 Zbrano lončarsko strokovno besedje, v katerem se kažejo vse glasoslovne in oblikoslovne značilnosti prekmurskega goričkega podnarečja, je prikazano v obliki slovarskih člankov.³ Slovarski članek je sestavljen iz posameznih sestavin, ki si sledijo v določenem zaporedju. Geselska beseda v fonetično poknjženi obliki je zapisana krepko, sledi ločevalni znak □, za njim je fonetično zapisana iztočnica z ustreznimi slovničnimi kvalifikatorji, in sicer s končnico za R ed. ter krajšavo za spol pri samostalniku (*m*, *ž*, *s*), pridevniku sledita še obliki za ženski in srednji spol, glagolu, zapisanem v nedoločniški obliki, pa sedanjiška prvoosebna edninska oblika in oznaka za glagolski vid (*dov.*, *nedov.*). Pomenski razlagi med poševnicama za ločevalnim znamenjem ▪ sledi zgled iz transkribiranih besedil. Kadar ima leksem več pomenov, so ti znotraj slovarskega gesla ravrščeni pod zaporednimi številkami. Nekatera gesla vsebujejo tudi frazeološko gnezdo, označeno z znakom (•). Z enačajem (=) je označeno sinonimno poimenovanje, s kazalko (→), ki pomeni tudi *glej* oz. *primerjaj*, pa pomenska povezava med leksemoma. Pri terminu, prevzetem iz tujega jezikovnega sistema, je v oglatem oklepaju zapisano, od kod je prevzet; razlaga izvora je iz Bezlajevega *Etimološkega slovarja slovenskega jezika* in/ali Snojevega *Slovenskega etimološkega slovarja*.

BAJDLA □ 'ba:jɖla -e ž /velika globoka lončena skleda z dvema ročajema za mesenje kvašenega testa, pranje zelenjave, pomivanje posode ter pripravo glazur in barv v lončarstvu/ ▪ 'Ino 'vi:ɖiva 'ba:jɖlo, 'to:ɥ je bi'lo:ɥ za še'la:to al 'kāj 'tākšoga pa za obli'jālo, za ob'le:jvatj. [← domnevno morda bav. baidl, baidling] = **vajdlin** (1. pomen)

BAJSA □ 'ba:jsa -e ž /najkvalitetnejša bela glina za barvanje oz. krašenje lončarskih izdelkov/ ▪ 'Ba:jsa, 'to:ɥ je pa 'ti:sta 'be:jla 'zemla. 'Ti:sta pa 'pa:, 'tāk 'kāk 'en kao'lin je 'bi:la, 'kā si 'tē f'čāšj, na 'mējko se je 'ba:rvalo 'to:ɥ. [← nem. weiss 'bel'] → **kaolin**

BLANJA □ b'lānja -e ž 1. /pod kotom nagnjen ploščat kos lesa na lončarskem vretenu, na katerem sedi lončar/ ▪ 'To:ɥ je 'sigdar li'se:ɖo bi'lo:ɥ, 'kā si na 'tō:j b'lānjj 'gōr 'sēdo. = **stolec** 2. /raven ploščat kos lesa na lončarskem vretenu, na katerem je ilovica in potrebno orodje ter posodje/ ▪ Na 'tō:j b'lānjj, 'tū so pa b'le 'gōr 'džāne, 'tū je 'tē šp're:jgla 'gōr 'džāna, 'lēder pa 'filca f po'so:ɥɖj. 3. /prečka za oporo in naslon noge/ ▪ 'Tū je pa 'ena b'lānja, 'kā g'dā si 'bjsō, 'sigdar z 'eno no'go:ɥ si 'gōr s'ta:ɥ, 'kā se 'ne:ij 'nōtj po'tekno. [← rom., v sln. sprejeto morda prek istr. rom. ali furl.]

ČEBER □ 'čeber -bra m /trebušast lonec z dvema ročajema in pokrovom za shranjevanje masti/ ▪ No, 'to:ɥ 'vi:ɖiva 'en 'čeber z d'vema p'ri:ličoma pa pokri'va:č 'gōrj, 'kā je. 'To:ɥ smo 'mēj za 'ma:st.

ČREPINJA □ č're:ipnja -e ž /posoda za vodo na lončarskem vretenu/ ▪ 'To:ɥ je 'ta:č're:ipnja, 'jā, 'ti:sti 'pisker, 'kā je 'tē 'tān 'nōtj 'mēj vo'do:ɥ. = **pisker** (3. pomen); = **posoda** (2. pomen)

DELATI □ 'dēlatj -an nedov. • **peški** /oblikovati glinasto posodo na lončarskem vretenu brez pomoči elektromotorja/ ▪ 'To:ɥ san 'ges 'zāčno 'dēlatj 'pēškj, z no'go:ɥf, z no'go:ɥf si 'gōno 'ša:jbo.

³ Zaradi prostorskih omejitev pričujoči slovarček obsega 90 iztočnic od skupaj 300. Znotraj teh je izbranih 90 enobesednih in 34 več kot enobesednih lončarskih poimenovanj za glino, nje kakovost, kopanje in pripravo, lončarsko delavnico, orodja in priprave, lončarsko peč, oblikovanje posode, vrste posode, barvanje in žganje lončene posode ter prodajo.

DELAVNICA □ de'la:vnica -e ž /*prostor, ločen od ostalih prostorov v hiši, v katerem se izdelujejo in običajno tudi sušijo lončarski izdelki*/ ▪ 'Dělalj smo 'tū v de'la:vnici 'ti:stoga 'čāsa, 'dā san 'ge 'sē p'rišo, so 'unij 'mēlj že de'la:vnico po'sē:bej, 'ne:ī f stano'va:njī, liki Oš'la:j pa 'dēlo 'nōtrj, 'gi je s'pa:ū.

DROT □ d'rōt d'rōda m **1.** /*daljšje tanjše kovinsko orodje za rezanje gline; žica*/ ▪ In 'tē pa je 'sigdar 'mēū v de'la:vnici d'rōt pa si je 'rēzo 'tākše 'tē:nke š'nite 'doj. **2.** /*daljšje tanjše kovinsko orodje za ločevanje posode od podlage; žica*/ ▪ 'To:ū je d'rōt, 'kā se 'doj v're:īže po'so:ūda, 'dā je 'gotova. [← nem. Draht 'žica']

DVERI □ d'verj -ī ž. mn. /*odprtina za zlaganje posode v peč*/ ▪ 'Ene d'verj so, 'ene d'verj so f'pē:īč. = **luknja** (2. pomen)

FILC □ 'filc -a m tudi 'filca -e ž /*klobučevina kot pripomoček za glajenje posode od znotraj*/ ▪ Ker 'un je 'tē od z'no:ūtra 'ne:ī 'bi:ū g'lādek, za'to:ū 'tū:dj 'filc, 'kā je od z'no:ūtra g'lātko 'dēlo. 'Filca je pa za g'lāditi, 'to:ū f'sigdar lon'ča:r d'r'ži: v 'le:īvj 'ro:ūkj. [← nem. Filz 'klobučevina']

→ **leder**

GLAVA □ g'la:va -e ž /*zgornja lesena plošča na lončarskem vretenu, na kateri se oblikujejo izdelki*/ ▪ 'To:ū je g'la:va, smo 'mi: 'gu:čālī, 'to:ū je bi'lo:ū li'sē:no. = **mali potač**

GLAZURA □ gla'zu:ra -e ž /*steklasta snov za prevleko, oblivanje lončarskih izdelkov*/ ▪ Gla'zu:ra, obli'jālo 'mi: p'ra:vimo, 'ne:ī, je 'lējko pro'zō:ma al pa 'ba:rvna, 'ne:ī. = **obliljalo**

GLINA □ g'lina -e ž /*gnetljiva usedlina, ki se uporablja kot surovina zlasti v lončarstvu, kiparstvu in opekarstvu*/ ▪ In 'tāk 'kā je 'to:ū p'rišlo 'vū na po'v'ršje p'la:st 'tē:j g'line, 'ilofke, 'nindrik 'mē:ter 'ōsnde:st do d'va: 'mē:tra je 'to:ū 'nindrik p'la:st 'bi:la. = **ilovica**; = **ilovka**; = **zemlja**

GLOBATI □ g'lo:ūbatj -an nedov. • **vu** /*votliti, globiti jamo, kjer se koplje ilovica*/ ▪ 'Dā se je p'rišlo 'to:ū do g'line, je se pa, 'kāk 'mi: po do'ma:če p'ra:vimo, 'vū g'lo:ūbalo.

GOMOLJ □ go'mo:ūl -a m **1.** /*večji kos obdelane gline, primeren za oblikovanje na vretenu*/ ▪ 'Ti:stj go'mo:ūl 'ilovice, 'ne:ī, o'mē:īšene, prip'ra:vlene 'kāk k'ruglo, 'ne:ī, 'ti:sto si 'vrgo 'gor na po'ta:č pa si 'lējko 'zāčno 'dēlatj. → **krugla**; → **kepa 2.** /*kup stolčene, še neobdelane gline*/ ▪ Go'mo:ūl 'ilovice, go'mo:ūl, 'ne:ī, se nap'rāvo, 'ne:ī, 'tē se pa 's'r:pamj 'to:ū 'tāk 'dōl na 'tē:nko 'rēzalo. = **kolač**

GRABA □ g'rāba -e ž /*v zemljo narejena vdolbina, kjer se koplje ilovica*/ ▪ Po d'va:, tr'gē:j so bi'li: f 'tō:j g'rābj in z 'mōtikof se je 'to:ū ko'pālo. [← stvnem. grabo, srvnem. grabe 'jarek']

GRUNT □ g'rūnt -a m /*barva, pridobljena iz rjavkastorumene gline za barvanje in krašenje surovih lončarskih izdelkov; podbarva*/ ▪ G'rūnt, 'to:ū je 'zemla, 'to:ū je bi'lo:ū ēr'ja: vo, 'tē je 'gorj ci'lo:ū, v 'ēnon 'mēstj smo ko'pālī. Z vo'do:ū z'mē:īšāš pa raz're:īčiš in na 'tē:j g'rūnt 'vū 're:īžeš. 'To:ū na si'ro:ūvo se po'ba:rvā. [← srvnem. grunt 'tla, zemlja, posestvo', nem. Grund 'tla, zemlja, temelj, osnova']

ILOVICA □ 'ilovica -e tudi 'ilofce ž /*gnetljiva snov, ki se uporablja kot surovina v lončarstvu*/ ▪ 'To:ū je 'ilovica, 'mi: ne p'ra:vimo g'lina, 'ne:ī, 'mi: p'ra:vimo 'ilovica. = **glina**; = **ilovka**; = **zemlja** • **finā** /*čista, brez primesi*/ ▪ Za 'v'rče za vo'do:ū je 'mōgla 'finā 'ilovica 'bitj, ker o'vāčj je, če je 'pē:īsek, 'tē bi 'vōda o'tekla. • **mastna** /*mehka, lepljiva*/ ▪ 'Filofska 'zemla je p'reveč, pre'go:ūsta, 'māсна, 'kā ne prene'sē:j tempera'tu:re. 'Ona je 'rāda 'po:ūčila. • **pesična** /*z večjo vsebnostjo peska, porozna za vodo in zrak*/ ▪ 'Zāj, 'kā pa je bi'lo:ū za pe'či:ī, 'ti:sto se je pa 'dēlala 'bōle 'pē:īsična 'ilovica, ker o'vāčj se je 'to:ū k'rūšlo. • **redka** /*z večjo vsebnostjo peska, porozna za vodo in zrak*/ ▪ 'Jā, 'to:ū je 're:ītka 'bōle, 're:ītka 'ilovica, 'dā 'pē:īsek je 'nōt.

ILOVKA □ 'ilofka -e ž /*gnetljiva snov, ki se uporablja kot surovina v lončarstvu*/
▪ No, 'tę si pa 'zāčno 'to:u 'ilofko k'lāčitj z no'ga:mj. = **glina**; = **ilovica**; = **zemlja • laporna**
/glina, bogata z laporjem/ ▪ Ker če je 'kākša 'la:porna 'ilofka, 'tę f 'pę:čj razne'sę: 'to:u g'lino.

INAŠ □ 'i:naš -a m /*kdor se s praktičnim delom uči lončarske obrti*/ ▪ 'I:naš je 'vājenec
in 'to:u je, 'i:naš je 'pę:ve t'ri: 'le:ita. [← madž. inas 'vajenec]

KAMEN □ 'kāmen -mna m /*lončarsko orodje za mletje glazure, barve*/ ▪ Obli'jālo
smo pa s 'kāmnamj m'lelj, 'to:u je 'bi:u, d'va: 'kāmna f'küp, 'to:u je bi'lo:u 'kāk m'li:nskj 'kāmen. →
sijak

KAMENEC □ 'kāmenec -nca m /*ozek, zelo trden vrč za vino, enkrat žgan*/ ▪ 'Kā-
menec, 'to:u je pa ž'ga:no, 'to:u je pa ž'ga:no na 'kāmen, 'kā se 'ilovica prež'gę:j na 'gezero s'to:u. 'To:u
so 'nęda 'nūcalj za pi'jāčo.

KAOLIN □ kao'li:n -a m /*najčistejša bela porcelanska glina*/ ▪ 'Ba:jsa, 'ti:sto je 'be:ilo,
'to:u je 'tū:dj 'le:jko kao'li:n, 'ba:jsa je 'tāk 'kāk 'en kao'li:n, 'sāmo 'to:u se 'kū:pj, kao'li:n 'kū:piš f 'tę:j
'bo:utaj, 'gę 'ma:jo 'ba:rve. [← knj. sln. ← frc. kaolin, po kitajskem pogorju Kao-ling, kjer so ga najprej
pridobivali] → **bajsa**;

KEPA □ 'kępa -e ž /*manjši obdelan kos gline, primeren za oblikovanje na lončarskem*
vretenu/ ▪ 'Dā že 'tāk lon'ča:r 'ma: 'ilofko k'rę:dj, si prime'sę: f 'tākšj 'kępaj, f k'ruglaj na 'ša:jbo. =
krugla

KLOP □ k'lo:up klo'pi:j ž /*podolgovata lesena priprava z nogami za gnetenje in*
valjanje gline/ ▪ 'Tān si je 'ilofko 'gor 'džāu na 'to:u k'lo:up in je 'zāčno 'me:jsitj.

KOLA □ 'ko:ula 'ko:ul s. mn. /*lesen kmečki voz za prevoz lončarskih izdelkov, ki ga*
vleče vprežna živina/ ▪ 'To:u smo 'męlj 'fa:jn 'tākšj, na'va:den 'vo:us je 'bi:u, 'ko:ula, in 'to:u je 'męu
že 'tāk, 'tākše 'ko:ula že k'rę:dj 'sigdar. In 'to:u so se 'en 'dę:n p'rę:j 'piskrj nak'la:daj na 'tęj 'ko:ula.

KOLAČ □ ko'la:č -a m /*zmleta predelana ilovica, primerna za oblikovanje*/ ▪ In
'tę si 'ti:sto, 'dā si t'ri:krat sk'lāčo, 'tę si 'ti:sto 'gor o'bmo ko'la:č, 'ti:stj, 'ne:i, in 'ti:stj ko'la:č si 'tę 'tān
'ręzo, 'tę si pa 'va:lo. = **gomolj** (2. pomen)

KOMAD □ ko'ma:t -da m /*posamezni lončarski izdelek*/ ▪ Če so 'ma:lj, 'mę:nšj ko'ma:dj,
'tę se 'to:u xit'rę:je posi'si:, d'va:, t'ri: d'ni:. [← prevzeto prek hrv., srb. kōmād iz ngr. komméti(on) 'kos,
del']

KOPATI □ ko'pātj tudi 'kōpatj 'kōplen nedov. /*dobivati, jemati ilovico iz zemlje*/
▪ G'li:j na 'tę:jn b're:igj smo 'kōpalj, 'kāk smo 'zāj, 'tū 'gor na Xor'va:tovon b're:igj se 'to:u p'ra:vj. •
peš /*dobivati, jemati ilovico iz zemlje brez pomoči stroja*/ ▪ 'Peš smo 'kōpalj, Z 'mōtikof, z
'mōtikof pa z lo'pāto 'ma:lo si 'bi:u v g'rābj 'nōtj.

KORBEL □ 'kōrbeu -bla m /*pletena posoda iz lubja za nošenje ilovice iz jame*/ ▪
'To:u smo pa 'męlj 'mōtiko pa lo'pāte pa 'ti:ste 'kōrble, 'kā smo 'vū 'da:valj. [← nem., izhodišče je lat.
corbis, curbis 'košara'] → **korbulja**

KORBULJA □ kř'būla -e ž /*pletena posoda iz lubja za nošenje ilovice iz jame*/ ▪
In so 'męlj 'tākše 'ma:le kř'būle, 'telko si 'mōgo, 'kā si na'kōpo pa si z'digno pa se je 'to:u 'gor 'da:valo
'eden do d'rū:goga. → **korbel**

KROPNICA □ k'ro:upnica -e ž /*velik, trebušast, enkrat žgan lončarski lonec brez*
ročajev za kuhanje hrane prašičem/ ▪ In 'ta: 'zemla je zdj'za:la, 'dā se je 'ti:sto 'dęlalo za s'vi:nje
'kūjatj, k'ro:upnice. = **kropnjača**

KROPNJAČA □ kropn'jāča -e ž /*velik, trebušast, enkrat žgan lončarski lonec brez*
ročajev za kuhanje hrane prašičem/ ▪ 'To:u so na'va:dno odž'ga:nj 'lōncj bi'li:, kropn'jāče, za
s'vi:njan 'kūjatj 'gęstj. = **kropnica**

KRUGLA □ k'rugla -e ž /manjši obdelan kos gline, primeren za oblikovanje na lončarskem vretenu/ [← nem. Kugel 'krogla'] = **kepa**; → **gomolj**

KUHATNIK □ ki'ja:tnik -a m /velik trebušast lonec z dulcem in ročajem za kuhanje hrane v krušni peči/ ▪ Pa za 'kūjati 'zelje, me'so:u, 'to:u se je f'se f'pe:iči f'te:j lon'če:nij po'so:udaj, 'sāmo 'ma:lij, 'to:u smo p'rāvlj ki'ja:tnikj.

KUKAVICA □ 'kukojca -e ž /orodje, pripomoček za risanje okrasja na posodo/ ▪ 'Tākša 'ma:la glī'nena po'so:ūda 'bi:la pa 'vo:uska 'obrj, 'o:cpodj v're:žzano, 'ne:ī, d'nq, na s'te:inj pa je 'me:u 'pero nap're:j, go'seče 'pero, in s 'ti:stin se je 'tāk 'cik-'ca:k 'dēlalo, se je 'pi:salo. 'To:u smo p'rāvilj 'kukojca.

KURIŠČE □ ku'rišče -a s /ožja, podolgovata vdolbina v peči, v kateri gori ogenj za žganje izdelkov v peči/ ▪ 'Tū se 'kūrj, 'to:u so ku'rišča, 'kā se 'te 'kūrj 'notrj, t'ri:ī. = **luknja** (1. pomen)

KURITI □ 'kūritj -im nedov. /delati in vzdrževati ogenj/ ▪ G'dā 'ma:š 'pe:ič zak'la:no, 'zāčneš 'kūritj. • **pomalem /počasi/** ▪ In 'to:u pa po'mālī 'kūrj, t'ri:ī 'vūre, 'kā seg're:ivati 'mreš 'piskre. • **naglo /hitro/** ▪ Ker če pre'na:glo za'kūrj, ti 'le:jko, pri p'ri:ličaj de f'k'rāj po'kālo, pri 'du:gij 'mo:ūdaj no'gāče de 'doj me'tālo, 'kā 'doj 'po:ūčj.

LABOŠKA □ 'la:boška -e ž /okrogla, nekoliko višja posoda z dvema ročajema, pokrovom, navadno tudi nogami za kuhanje, dušenje, praženje, cvrtje/ ▪ No, 'to:u je 'la:-boška, 'to:u je za me'so:u 'pečtj, za me'so:u 'dūncati. [← madž. labas 'kozica (z nogami)'; prim. tudi madž. lab 'noga']

LEDER □ 'lēder -dra m /usnje za vlaženje gline in potegovanje posode navzgor in navzven/ ▪ In 'dā i'no:uk že 'ma:š scent're:jrano, 'te pa 'zāčneš 'gor v'le:ičtj. 'To:u za'če:itkj še 'dēlaš z 'lēdron. [← nem. Leder 'usnje'] → **filc, filca**

LONČAR □ lon'ča:r -a m /izdelovalec glinaste posode/ ▪ 'Dēdek 'moj so bi'li: lon'ča:r, 'oča 'moj so bi'li: lon'ča:r, 'ge san lon'ča:r, pa 'si:in 'moj je 'tū:j lon'ča:r.

LONČARIJA □ lonča'ri:ja -e ž /lončarska obrt/ ▪ Ker 'tū, 'Zelkovj 'ma:jo 'tū:j lonča'ri:jo, ot 'prve sve'to:vne 'vojne so bi'li, 'kāk 'dēdek 'moj, 'Zelko Alek'sa:nder, 'ne:ī, 'tū, na s'ta:rj doma'či:ji 'bi:u, 'ne:ī 'tān, 'kāk je 'zāj, 'tū, s'ta:ra lonča'ri:ja.

LUKNJA □ 'lū:īknja -e ž 1. /ožja, podolgovata vdolbina v peči, v kateri gori ogenj za žganje izdelkov v peči/ ▪ Jā, 'to:u se f'te:j 'lū:īknjaj 'kūrj, do k'ra:ja. = **kurišče 2. /odprtina za vlaganje posode v peč/** ▪ 'Ta: 'lū:īknja se pa 'te za'dēla, 'ge:j na'la:gaš. = **dveri**

MALATI □ 'ma:lati -an nedov. /lepšati izdelke/ ▪ Pač pa so bi'le: dik'line, 'kā so 'sāmo 'ma:-lale, 'ti:ste so d'rū:go 'ne:ī 'dēlale, 'sāmo 'ma:lale. [← nem. malen 'slikati, barvati, pleskati']

MAŠIN □ ma'si:in -a m /stroj za mletje gline/ ▪ 'To:u je 'bi:u pa ma'si:in za 'ilovico m'letj. • **navaden /preprosta naprava za mletje ilovice na ročni pogon/** ▪ Sva z 'māmo f'mēla 'tākšj na'va:den ma'si:in, 'sa:ken k'ra:jj 'eno k'lūko, sva 'mūva 'to:u po'mālī go'nila, 'očj prip'ra:vlala 'to:u 'ilofko, da je 'le:jko 'un 'to:u nap're:j 'me:iso. [← prevzeto prek nem. Maschine in fr. machine iz lat. mächina, kar je iz gr. mākhanā, mēkhanā 'naprava, priprava, pripomoček, sredstvo']

MEHEK □ 'me:jkj -a -o /ki ni dokončno izdelan, obdelan/ ▪ 'Te 'ba:rve se na si'ro:ūvo 'dēlajo 'gor, na 'me:jko.

MESITI □ 'me:isitj -in nedov. /gnesti glino/ ▪ In 'to:u je 'te 'oča 'fa:jn po'mālī 'rezo pa, 'te pa se 'gor na 'tākšo k'lo:up, kā si je 'le:jko 'to:u 'me:iso 'dāle. → **premesiti**; → **valjati**

MLETI □ m'letj 'melen nedov. /s pripravo, napravo drobiti kako snov sploh/ ▪ 'Dā jo od 'vūnj, od 'vūnj 'dā p'pelamo 'ilofko, 'te se 'mele p'le:j, 'ne:ī.

MODLA □ 'mo:ɥdla -e ž /*model za potico*/ ▪ 'Mo:ɥdla, 'to:ɥ je pa za 'pečtj po'gāče. [← avst. nem. model 'pekač' je iz it. modello 'kalup, vzorec, model'] • **okrogla 1.** /*okrogel pekač za potico z glatkimi stranicami, tulcem na sredini in enim ročajem*/ **2.** /*okrogel pekač za potico s tulcem, rebričastimi stranicami, valovito oblikovanim robom ustja in enim ročajem*/ ▪ 'To:ɥ pa so 'tɛ:j ok'ro:ɥgle 'mo:ɥdle za po'tico 'pečtj. • **rebrna** /*podolgovat rebričast model za potico, običajno z dvema ročajema in štirimi nogami*/ ▪ Za po'tice 'pečtj, 'tɛ:j 'rebrne 'mo:ɥdle, 'to:ɥ si pač 'mogo 'vɛditj, 'kā si čim vos'kɛ:jše 'gɔr po'tɛ:gno, ker 'to:ɥ f'š'i'rino ti je 'xi:tro š'lo, vo'ra:vno 'gɔr pa je bi'lo:ɥ pač 'dɛlo, 'ne:j. → **dolga • dolga** /*podolgovat model za potico, rebričast ali gladek, običajno z dvema ročajema in štirimi nogami*/

NOGAČA □ no'gāča -e ž /*pokončen lesen nosilni element lončarskega kolesa*/ ▪ 'To:ɥ so pa š'tirj no'gāče.

OBLIJALO □ obli'jālo -a s /*steklasta snov za prevleko, oblivanje lončarskih izdelkov*/ ▪ Obli'jālo, 'to:ɥ se f'kūp nap'rāvlo z vo'do:ɥ pa 'tɛ:n in 'tɛ se 'ti:sto po po'so:ɥdij 'gɔr v'le:ijalo, 'najp'rɛ:j 'nɔtrj pa 'tɛ 'vū. = **glazura**

OBLIVATI □ ob'le:jvatj -len nedov. /*prekrivati lončarske izdelke z glazuro*/ ▪ Po ž'ga:nj se je 'moglo ob'risatj f'se 'doj, s'pucatj, 'ne:j, s 'cɔtof li'po:ɥ 'doj, 'kā p'ra:jščina 'ne:j s'mɛla 'bitij, 'tɛ se pa ob'le:jvalo, s š'le:ferkof.

ODDATI □ 'o:ɥdatj -an dov. /*prodati*/ ▪ »Zelko, 'kā ste mi 'to:ɥ 'o:ɥdalj?« »A, 'to:ɥ 'ne:j je 'moje«, san p'rāvno, je 'ne:j 'moj z'na:k 'gɔr 'bi:ɥ.

PAR □ 'pa:r -a m /*velika trebušasta lončena posoda naravne barve z nazobčanimi robovi po ploskvi za pranje perila in z odprtino z nastavkom spodaj za izpusit vode*/ ▪ 'Tān je šče 'eden 'pa:r, 'sāmo 'mi: smo 'ne:j, 'pa:re smo pa 'ne:j 'dɛlalj. 'Tān so pr'tɛ:j pa 'to:ɥ 'pārlij 'nɔtrj, 'kā so 'kū:rilj.

PEČ □ 'pɛ:č/'pɛ:ič pe'či:ij ž /*naprava za žganje lončarskih izdelkov pri visoki temperaturi*/ ▪ 'Dā san 'ma:lj 'bi:ɥ, z'nān, 'kā je 'oča 'mɛɥ 'vūnj 'pɛ:ič. • **dolga** /*peč podolgovate oblike, s tremi kurišči spodaj in 7–8 odduški na vrhu pod obokom, kot vir energije se uporablja les*/ ▪ 'To:ɥ je 'du:ga 'pɛ:ič, 'kā se po du'žini 'nɔtj sk'la:da. = • **podolgovata • električna** /*naprava za žganje glinaste posode z električno energijo*/ ▪ 'To:ɥ 'tū pa 'ma:mo e'le:ktrično 'pɛ:ič. • **okrogla** /*peč kopaste oblike, s tremi kurišči spodaj in 7–8 odduški na vrhu pod obokom, kot vir energije se uporablja les*/ ▪ Ok'ro:ɥgla 'pɛ:ič je pa za 'črno ž'gātj. • **podolgovata** /*peč podolgovate oblike, s tremi kurišči spodaj in 7–8 odduški na vrhu pod obokom, kot vir energije se uporablja les*/ ▪ 'Nāša pa je podugo'va:ta in 'to:ɥ je 'fɛ:ɥbano, 'to:ɥ je s 'fɛ:ɥbon 'pɛ:ič, ker je 'fɛ:ɥbana, 'una je 'ce:ila ok'ro:ɥk 'zi:jdana. = • **dolga • plinska** /*naprava za žganje glinaste posode s plinsko energijo*/ ▪ 'Mi: 'to:ɥ 'več 'ma:mo 'eno 'bo:ɥkšix pe'či:, pr'pelano z I'ta:lije, 'to:ɥ je p'linska 'pɛ:ič.

PISKER □ 'pisker -ra m **1.** /*lončena posoda sploh*/ ▪ Pa se 'to:ɥ 'ne:j z'go:ɥdilo, g'dā smo pe'lāl, 'kā bi š'terj 'pisker st'roɥ se 'nɔtrj. [← verjetno srvnem. phister, phistrine 'pekarna' iz lat. pistrina 'pekarna'] = **posoda** (1. pomen) **2.** /*posoda valjaste oblike za kuhanje*/ • **dojni** /*visoka in ozka posoda trebušaste oblike z ročajem ali brez za kisanje mleka*/ ▪ 'To:ɥ je pa 'dojnj 'pisker, za 'sɛ:jđano m'le:jko je 'to:ɥ. = **dolgi • dolgi** /*visoka in ozka posoda trebušaste oblike z ročajem ali brez za kisanje mleka*/ ▪ 'Du:gij 'pisker, 'to:ɥ je bi'lo:ɥ za 'sɛ:jđano m'le:jko = **dojni 3.** /*posoda za vodo na lončarskem vretenu*/ ▪ 'Ta: po'so:ɥda, 'pisker je 'bi:ɥ 'to:ɥ iz do'ma:, 'kāj si je lon'čar nap'rāvno, ž'ga:nj 'pisker, in 'tɛ je pa vo'do:ɥ 'mɛɥ 'nɔtrj. = **črepinja**; = **posoda** (2. pomen)

POMOČNIK □ pomoč'ni:ik -a m /kdor pomaga lončarskemu mojstru/ ▪ 'Tü so 'oni
'melij po š'tirj, 'pe:t pomoč'ni:kof.

POSODA □ po'so:üda -e ž 1. /lončena posoda sploh/ ▪ Ok'ro:ugle pe'či: 'ma:jo za
'čr:no ž'gätj po'so:üdo. = **pisker** (1. pomen) • **odžgana** /enkrat žgana lončena posoda /
▪ Ok'ro:uk š'tirdešetoga 'leta so še 'ne:j 'ba:rvalj, 'kã so 'melij 'sãmo odž'ga:no po'so:üdo. • **za okras**
/lončena posoda, namenjena za okras, olepšavo prostorov/ ▪ 'To:ü pa 'ma:mo 'tãkšo po'so:
üdo za ok'ra:s. 2. /posoda za vodo na lončarskem vretenu/ ▪ 'Ta: po'so:üda, 'pisker je 'bi:ü
'to:ü iz do'ma:, 'kãj si je lon'ča:r nap'rãvo, ž'ga:nj 'pisker, in 'te je pa vo'do:ü 'mēj 'no:trj. = **črepinja**;
= **pisker** (3. pomen)

POTAČ □ po'ta:č -a m • **mali** /zgornja plošča na lončarskem vretenu/ ▪ 'Ti:sto si
'vr:go 'gor na 'te:j, 'obr na 'te:j 'ma:lj po'ta:č pa si 'zãčno 'delatj. = **glava**

PREMESITI □ pre'me:isiti -in dov. /pregnesti glino/ ▪ 'To:ü se je 'möglo pre'me:isiti
'kãk k'rüj, ker 'to:ü če je 'ne:j bi'lo:ü 'dobro pre'me:iseno, če 'lüft 'notj 'kãj 'd'e, 'to:ü 'te f'tugne 'tãn.
→ **mesiti**; → **valjati**

PRESEKATI □ pre'sekati -an dov. /z motiko ali lopato narediti majhne drobne dele
iz kupa neobdelane ilovice, namakati jo in prekopavati, da postane mehka in primer-
na za nadaljnjo obdelavo/ ▪ 'Tãn se je 'me:jšalo, 'nika 'ne:j d'rü:iga, 'sãmo z vo'do:üf, 'kã si jo
pre'seko, 'ne:j, 'kã se je 'da:la m'letj.

PRILOČ □ p'ri:iloč -a m /ročaj/ ▪ Pa 'te se je p'ri:iloč nap'rãvo, 'ne:j, 'kã p'ri:iloč se 'delo
po 'ti:ston, 'dã je 'uno že 'telko 'tudo, 'dã 'ti: 'le:jko p'ri:meš.

PUTRA □ 'pü:tra/'pü:itra -e ž /lončen vrč za vodo, vino, s trebušastim telesom,
ozkim in kratkim vratom ter ročajem, navadno z luknjico, skozi katero se pije, ko se
zamaši odprtina na vratu/ ▪ 'Pü:itra 'ma: na p'ri:iločj 'tãkšo 'lü:jküco nap'ra:vleno, 'kã 'le:jko, 'tü
s'ko:üs se 'da: 'pitj. 'To:ü je bi'lo:ü za vo'do:ü. [← srvnem. puterich, buterich 'meh, posoda' ← domnev-
no rom. buttis 'sod']

REZATI □ 'režati 're:žžen nedov. • **dol** /ostrim predmetom delati manjše kose
gline, da se očisti smeti/ ▪ 'To:ü 'gor 'bi:ü 'pe:n, 'tãn se 'ilovica 'gor na'bi:jala, 'kã si 'te 'ti:sto
'po:ulek 'sëdo, 'kã si 'doj 'rezo, s 'sr:pamj se 'to:ü 'doj 'režalo. • **vu** /z rezanjem narediti, izobliko-
vati okras na surovi lončarski posodi/ ▪ Š'to:rkle pa 'to:ü, g'rõzdle, 'to:ü se 'vü 're:žže, z ž'ličko
'ma:lo 'to:ü 'vü 're:žžeš, 'ne:j, 'to:ü se pa 'te pač s'ko:üs gla'zu:re f'se 'vi:dj, 'jã.

SIJAK □ si'ja:k -a m /lončarsko orodje za mletje glazure, barve/ ▪ 'Te:j 'kãmnj, 'to:ü
'ce:ilo f'küper, 'kã smo 'negda obli'jãlo m'lelj, 'tõmj smo p'rãvilj si'ja:k. → **kamen**

SKLASTI □ sk'la:sti skla'de:n dov. /zložiti lončarske izdelke v peč enega ob in na
drugega / ▪ 'Te se pa ob'le:jvalo, 'te pa se 'ti:sto po'sü:jšlo, 'ti:sto se 'xi:tro si'si:ij, 'te se pa f 'pe:žč
sk'lãlo.

SOPIH □ 'sõpij -ja m /odprtina, luknja za zračenje na lončarski peči; oddušek/
▪ 'Sãmo 'ge:j 'küriš, n'ja:š p'ro:üsto, pa 'tãn 'ti:sto, 'kã se 'vü ka'di:, 'ti:ste 'sõpije 'mi: p'ra:vimo.

SRP □ 'sr:p -a m /orodje z zaokroženim rezilom in lesenim držajem za rezanje gline/
▪ 'Dã so še 'ne:j 'poznali ma'si:na, so pa 'režalj, so 'melij d'va: 'sr:pa in sta d'va: s'ta:lno 'režala, 'furt sta
'režala na d'ro:üvno.

STOLEC □ s'tõlec -üca m /pod kotom nagnjen ploščat kos lesa na lončarskem
vretenu, na katerem sedi lončar/ ▪ 'To:ü je s'tõlec, 'ge:j si'di:š. = **blanja** (1. pomen)

SUROV □ si'ro:üvj -a -o /ki ni dokončno izdelan, obdelan/ ▪ 'Te 'ba:rve se na
si'ro:üvo 'dëlajo 'gor, na 'me:jko.

SUŠITI □ si'šiti si'ši:in nedov. /delati posodo suho/ • **obri gor** /surove lončarske izdelke sušiti na deskah pod stropom v delavnici/ ▪ 'To:u so bi'li: 'xa:klj že'ležnj in d'va: d'ro:uga in 'tān po 'tō:n s'ko:us so se b'lānje 'da:le in 'to:u se 'tān 'gōr 'fa:jn si'šilo po'mālen, 'ōbrj 'gōr p'ra:vimo 'mi:, 'ōbrj 'gōr.

ŠAJBA □ 'ša:jba -e ž /osnovna lončarska priprava iz zgornje in spodnje plošče, štirih stebrov in več desk, na kateri lončar oblikuje glinasto posodo/ ▪ Pr'le:j smo 'mi: 'tāk z no'go:uf go'nilj 'te:j kolo'ba:r, 'ne:i, 'ša:jbo smo 'mi: p'rāvlj. [← nem. Scheibe 'okensko steklo, šipa', 'plošča, kolut', tudi 'lončarski kolovrat'] • **na motor** /lončarsko vreteno na električni pogon/ ▪ 'Qča 'moj, 'on sp'loj 'ne:i 'meu 'ša:jbe na mo'tor, 'ne:i š'čeu 'mej.

ŠLEFERKA □ š'le:ferka -e ž /orodje, pripomoček za oblivanje izdelkov/ ▪ S š'leferko, z ž'lico 'to:u za 'jestj, 'ne:i, se je ob'le:ivalo. [← nem. Schöpfer, Schöpfleim]

ŠPAKLA □ š'pākla -e ž /pripomoček za glajenje posode od zunaj/ ▪ V 'le:ivoj ro'ke:j je 'meu 'filc, 'to:u še 'zāj 'ma:mo 'te:j 'filc, v 'dešnj pa na'mesto šp're:jgle 'zāj 'ma:mo š'pāklo. [← nem. Spachtel 'lopatica'] → **šprekla**

ŠPREKLA □ šp're:jgla -e ž /največkrat leseno, lahko tudi kovinsko ali plastično orodje za glajenje posode od zunaj/ ▪ Šp're:jgla se 'nucala za 'zu:nanjo st'ra:n, 'dā je g'lātko 'dēlo, 'dā 'ne:i b'lo:u ra'da:to, ker s 'pr:stamj 'ti: 'to:u 'nemreš. [← nem. Spreitel, Spriessel] → **špakla**

ŠPRICKATI □ šp'rickatj -an nedov. • **gor** /na glazirano posodo nakapljati različne barve/ ▪ 'Una je 'me:ila pa 'pa: 'nikšo d'rū:go 'ba:rvo, tem'ne:jšo, pa 'čopič pa 'te 'ti:ste 'du:ge 'piskre šp'rickala 'gōr.

ŠTANGA □ š'ta:nga -e ž /železna os, ki povezuje zgornjo in spodnjo ploščo lončarskega vretena/ ▪ [← srvnem. stange 'drog'].

ŠVUNGLAR □ š'vu:nglar -a m /spodnja plošča na lončarskem vretenu, ki se poganja z ного/ ▪ 'Te:j po'ta:č, 'to:u je š'vu:nglar, š'vunk ti je 'da:u, 'to:u je 'ra:stovo bi'lo:u. [← Schwung 'zagon'] = **švunkšajba**

ŠVUNKŠAJBA □ š'vunk'sa:jba -e ž = **švunglar** [← nem. Schwungscheibe]

TEPSIJA □ 'tepsija -e ž /okrogel plitev pekač, katerega stena je podaljšani navzgor zavihani rob/ ▪ 'To:u pa je 'tepsija, 'to:u so 'meļj za 'pečtj, za 'gibanco. [← madž. tepsi 'pekač']

TLAČITI □ k'lāčitj - in nedov. /z bosimi nogami hoditi, pritiskati na glino/ ▪ In 'te se je pa 'ze:u d'ro:uk in 'te si pa 'zāčno 'to:u 'ilofko k'lāčitj z no'ga:mj: 'eno g'rūdo si 'da:u 'gōr na 'te:j d'ro:uk pa si 'fa:jn 'šo:u 'ko:ulj, 'kāk bi p'le:jšo pa 'dol g'le:ido.

VAJDLIN □ 'va:jdlin -a m 1. /velika globoka lončena skleda z dvema ročajema za mesenje kvašenega testa, pranje zelenjave, pomivanje posode/ ▪ 'Va:jdlne za 'me:isitj k'rūj pa po'tico pa 'to:u 'se, 'va:jdlne smo 'deļalj. = **bajdla 2.** /velika globoka lončena skleda z dvema ročajema za pripravo glazur in barv v lončarstvu/ ▪ Gla'zu:ro smo 'meļj f 'te:j lon'ča: rskij 'va:jdlnaj. [← nem. Weidling]

VALJATI □ 'va:latj -an nedov. /obdelovati glino z rokami/ ▪ 'To:u si 'va:lo 'kāk 'pe:k tis'to:u, na s'voj 'enj k'lo:upj, in če si 'ne:i 'dōbro po'va:lo, se ti 'deļatj 'ne:i da'lo:u, 'te se 'tggalo. → **mesiti**; → **premesiti**

VLEČI □ v'le:ičtj vli'čē:n nedov. • **gor** /dajati določen videz, obliko lončarskemu izdelku/ ▪ In 'dā 'ti: i'no:uk že 'ma:š scent're:jrano, 'te pa 'zāčneš 'pisker 'gōr v'le:ičtj.

VREZATI □ v're:izatj v're:īžen dov. • **dol** /z rezanjem ločiti izdelek od podlage/ ▪ In 'dā je 'gotof iz'dē:lek, 'te 'mōreš pač 'doj v'rezatj, 'kā se 'ilovica 'gōr p'ri:me na gla'vo:u.

ZADELATI □ za'delatj -an dov. /zadelati, zapolniti odprtino za vlaganje posode na lončarski peči/ ▪ 'To:u 'mɔrɛʃ za'delatj 'pe:ič, 'kâ tempera'tu:ro obdr'ži:jš. = **zaklasti**

ZAKLASTI □ zak'la:stj zakla'de:n dov. /zadelati, zapolniti odprtino za vlaganje posode na lončarski peči/ ▪ 'Dâ je, 'pe:ič se na'punj, 'kelko pač 'ma:š 'piskrof, se pa zakla'de: 'pe:ič, s 'ciglon se zakla'de:. = **zadelati**

ZEMLJA □ 'zemla -e tudi zem'lɛ: ž /gnetljiva snov, ki se uporablja kot surovina v lončarstvu, ilovica/ ▪ 'Tü:dj 'tɛpsije so 'ne:ĩ 'ra:vne, če je 'ne:ĩ 'zemla 'dɔbra. = **glina**; = **ilovica**; = **ilovka**

ŽGANJE □ ž'ga:nje -a s /močno segrevanje posode, da ta postane trdna/ • **prvo** /žganje neoblite lončarske posode/ ▪ 'Pɾ:vo ž'ga:nje, 'to:u je 'nindrj 'seden do 'ɔsen 'vö:r 'tâk, v'gɔjdo pa 'piskre 'vü 'nɔsimo 'tɛ pa ob'le:ivlemono. • **drugo** /žganje oblite lončarske posode/ ▪ D'rü:go ž'ga:nje je pa 'to:u, 'kâ 'ide po'no:uvno v ž'ga:nje z gla'zu:ro.

ŽGATI □ ž'gâtj ž'gɛ:n nedov. /z močnim segrevanjem delati trdno/ ▪ 'Pɾ:vo ž'ga:nje je, na o'ko:ulj de've:c'to:u sto'pi:nj smo ž'ga:lj, 'tâk 'kâ p'recj raz'bɛljeno 'mɔre 'bitj. • **na čisto** /drugič žgati, žgati oblito lončarsko posodo/ ▪ 'To:u si, 'dâ si na 'či:sto ž'gâu, 'to:u je 'mɔglo 'bitj, 'kâ če je 'tâk bi'lo:u sk'lâjeno 'to:u, 'tɛ:j 'fâlat, 'to:u 'mɔglo s'ko:us n'jega 'viditj, 'telko svet'lɔbe 'mɔglo 'bitj.

3 Sklep

V današnji prekmurski narečni lončarski terminologiji se prepletajo slovenska poimenovanja izdelkov, orodij in pripomočkov ter delovnih postopkov s prevzetimi, ki so večinoma germanskega izvora:⁴ nekaj jih je izposojenih iz srednjevisokonemškega jezika, npr. *grunt*, *štanga*, največ pa je mlajših nemških izposojenk, npr. *filc*, *leder*, *malati*, *šajba*. Romanizmi so bili v panonsko leksiko prevzeti zvečine prek nemščine, nekateri med njimi že v najstarejšem času, npr. *pisker*, *putra*; madžarske izposojenke so samo štiri: *falat*, *inaš*, *laboška*, *tɛpsija*. Nekatere izmed teh besed so bile v enakem pomenu, kot je izkazan v narečju, sprejete v knjižni jezik kot stilno nezaznamovane: *filc*, pogovorne: *pisker*, *mašina*, nižje pogovorne: *šprikla*, *štanga*, žargonske: *malati* ali narečne: *blanja*, *graba*, *modlo*, *putra*, *šajba*, *tɛpsija*, večina pa jih živi samo v narečju. Z zamiranjem te stare domače obrti izginja tudi staro poimenovalno besedje. Z njegovim popisom želimo preprečiti, da bi potonilo v pozabo, omogočiti primerjavo v slovenskem narečnem prostoru, kar bi omogočilo določitev arealov posameznih leksemov in njihovega pomenskega obsega, ter ga ohraniti kot pomemben del slovenske kulturne dediščine.

VIRI IN LITERATURA

- France BEZLAJ, 1965: Nemške izposojenke. *Jezikovni pogovori I*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
— 1967: *Eseji o slovenskem jeziku*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
— 1976, 1982, 1995, 2005: *Etimološki slovar slovenskega jezika* (A–J; K–O; P–S; Š–Ž). Ljubljana: Mladinska knjiga.

⁴ Tu navedene ugotovitve so rezultat analize izvora vseh 300 zbranih besed. Izsledki kažejo, da jih je približno tretjina prevzetih.

- 2003: *Zbrani jezikoslovni spisi I, II*. Ur. Metka Furlan. Ljubljana: ZRC SAZU.
- Janez BOGATAJ, 1986: O slovenskem lončarstvu. V: *Likovni odsevi*, 4–5. Ljubljana: ZKOS. 36–38.
- 1989: *Domače obrti na Slovenskem*. Ljubljana: DZS.
- 1992: *Sto srečanj z dediščino na Slovenskem*. Ljubljana: Prešernova družba.
- 1993: *Ljudska umetnost in obrti v Sloveniji*. Kranj: Domus.
- Ljudmila BRAS, 1996: Lončarstvo na Slovenskem. V: *Od antičnega vrča do majolke: Katalog razstave* = Vom antiken Krug bis Majolka : Ausstellungs Katalog. Galerija Dolenjskega muzeja, 17. november 1995–4. marec 1996. Novo Mesto: Dolenjski muzej. 155–172.
- Marc GREENBERG, 1993: Glasoslovni opis treh prekmurskih govorov. *Slavistična revija* 41/4. 465–487.
- Vilko NOVAK, 1951: Lončarstvo v Prekmurju. V: *Slovenski etnograf*, 3–4. Ljubljana: DZS. 111–131.
- Martina OROŽEN, 2003: Narečna govorna ustvarjalnost z vidika socio- in psiholingvistike. V: *Glasoslovje, besedoslovje in besedotvorje v delih Jakoba Riglerja*. Maribor: SD Maribor. Zora 25. 216–232.
- 2003: Odvisnost narečnega besedišča in načina upovedovanja (izražanja) od spreminjajočega se načina življenja. V: Martina Orožen: *Razvoj slovenske jezikoslovne misli*. Maribor: SD Maribor. Zora 26. 310–318.
- Maks PLETERŠNIK, 1894: *Slovensko-nemški slovar*. Ljubljana: Knezoškofijstvo.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika*, 1995. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Marko SNOJ, 1997: *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Katja ŠUŠTAR, 2001: Sodarska terminologija v Zagradcu na Dolenjskem. *Jezikoslovni zapiski* 7/1–2. 299–320.
- Veliki Debenjakov nemško-slovenski slovar*, 1993. Ljubljana: DZS.
- Zinka ZORKO, 1998: Narečne prvine v Ivanocyjevem Kalendarju Najsčvetejšega srca Jezusovega (1904–1906). V: *Slovensko-madžarski jezikovni in književni stiki od Košiča do danes*. Budimpešta: Košičev sklad. 39–59.
- 2003: Oblikoslovje in leksika v govoru Cankove. V: *Avgust Pavel*. Maribor: SD Maribor. Zora 23. 73–94.

SUMMARY

The article presents the Prekmurje Goričko pottery terminology, related to the main pottery tasks, such as clay mining, production of clay pottery on the pottery wheel, preparation of glaze, kiln firing, drying, and selling of pottery. The terminology is dialectal and a result of several-hundred-year tradition, evidenced by archeological finds as well as by place names. The development of pottery making, which was besides weaving the most important trade in Prekmurje, was made possible by reach deposits of appropriate clay and a great need for pottery. Due to changing social circumstances, technical revolution (new cooking technology), changes in life style and work in rural areas, pottery making has almost died out in Prekmurje. With the decline of this old hand craft (trade) the old terminology related to pottery making is quickly disappearing as well. Its recording should prevent it from fading into oblivion and at the same time it should allow comparison within Slovene dialectal territory, which should provide for an outline of the areals of individual lexical items and their semantic range. The collected terminology, which is mainly of Slovene origin, save for some terms borrowed from the contact languages (Hungarian and from/through German) in various periods, is presently known only to the oldest generation.